

Рецензію
Голова спеціалізованої
ради з філології,
проф. Вільшанська О.О.
26.133.055
Вільшанська О.О.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.055
у Київському університеті
імені Бориса Грінченка
доктору філологічних наук, професору,
завідувачу кафедри української мови
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Михайлу ВІНТОНІВУ

Рецензія

Дикої Наталії Михайлівни, кандидата педагогічних наук, професора, завідувача кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка про дисертаційну роботу **Резнік Тетяни Петрівни** на тему **«Методика формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею у процесі навчання української мови»**, подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

1. Актуальність дисертаційного дослідження.

Сучасна освітня парадигма орієнтує на формування особистості з широким діапазоном освітніх потреб, стійкою мотивацією до навчання в умовах постійного розширення інформаційного простору, що значною мірою залежить від того, чи вміють здобувачі освіти самостійно знаходити, переосмислювати, об'єктивно оцінювати опрацьовану теорію і використовувати її в практичній діяльності.

Успішна участь особистості в суспільних процесах значною мірою залежить від її прагнення до самовдосконалення і самореалізації, володіння умінням аналізувати й інтерпретувати лінгвістичні явища, ефективно й уміло використовувати мовні ресурси для міжособистісної взаємодії в будь-яких життєвих ситуаціях та здатності працювати в умовах інтенсивного зростання інформаційного простору, що в процесі навчання української мови неможливе без належного рівня розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності.

У цьому контексті дисертація Т.П. Резнік – актуальна і своєчасна, адже є ґрунтовним, системним дослідженням з методики формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею у процесі навчання української мови. Схвальним є те, що авторка підійшла до розв’язання наукової проблеми не фрагментарно, а цілісно, створюючи ефективну методику формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею у процесі навчання української мови.

Тож, суспільне й професійне значення мовно-літературної освіти, швидкі зміни інформаційного потоку, брак спеціальних науково-методичних досліджень з проблем формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею у процесі навчання української мови, недостатнє висвітлення цього питання в сучасній лінгводидактиці зумовили актуальність дослідження.

2. Наукова новизна результатів дисертації.

Наукова новизна рецензованої дисертації полягає у теоретичному обґрунтуванні авторкою основ формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів ліцею; характеристиці базових понять дослідження: «методи й прийоми навчання української мови в 10 класі ліцею», «методи формування інформаційно-комунікаційної компетентності на уроках української мови в 10 класі ліцею», «засоби навчання української мови в 10 класі ліцею», «засоби формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею»; уточненні ключових понять дослідження: «інформаційно-комунікаційна компетентність учнів 10 класу ліцею (профільний рівень)», «учень 10 класу ліцею (профільний рівень)»; визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею; розробленні методики формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею у процесі навчання української мови (профільний рівень). Базові поняття дослідження ґрунтовно проаналізовано та з урахуванням їх функціонування у сучасному науковому обігу. Окрім того,

новизну роботи визначають і наукові результати, одержані у процесі вирішення конкретних завдань дослідження.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

У дисертації чітко з'ясовано теоретико-методичні засади і переконливо аргументовано практичний її компонент.

Теоретичне значення рецензованої роботи зумовлене, на нашу думку, обґрунтуванням інформаційно-комунікаційної компетентності як об'єкта теоретичного аналізу в психолого-педагогічній, лінгводидактичній літературі та ґрунтовному окресленні сучасних підходів до навчання української мови в 10 класі ліцею в контексті завдань Нової української школи.

Знаково, що у дисертації визначено науково обґрунтовані чинники використання електронних освітніх ресурсів на уроках української мови в старших класах ліцею в сучасних реаліях: актуальності й доступності отримуваної інформації, інтерактивності й залучення учнів, індивідуалізації, розвитку медіаграмотності, активного використання мови в реальних ситуаціях спілкування, ефективності й зручності для всіх учасників освітнього процесу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані здобувачкою рекомендації щодо формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею у процесі навчання української мови сприятимуть збагаченню шкільного курсу української мови, вдосконаленню змісту чинних програм і підручників, створенню методичних посібників; у практичній роботі вчителів для підвищення їх кваліфікації в системі післядипломної професійної освіти; створенню дидактичного супроводу з урахуванням вимог і завдань Нової української школи, монографічних праць відповідної проблематики.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження.

Ознайомлення з рукописом дисертації та авторефератом дає змогу відзначити наукову зрілість авторки та її глибоке розуміння сутності наукової

проблеми, відповідальність за результати наукового пошуку, узагальнення та теоретично обґрунтовані висновки.

Структурно-змістові компоненти рецензованої праці чітко відтворюють основні етапи дослідження відповідно до задуму здобувачки і сприяють його цілісному сприйняттю.

Достовірність обґрунтованих теоретичних положень дисертації, а також ефективність запропонованої методики експериментального навчання підтверджено використанням доцільних для наукового пошуку теоретичних, статистичних та емпіричних методів.

Зміст усіх розділів і підрозділів відповідає формулюванню їх назв. Композиційно робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (285 позицій) і додатків. Зміст дисертації викладено на 286 сторінках, з них – 209 сторінок основного тексту. У праці вміщено 6 таблиць, 13 рисунків і 3 діаграми.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Поставлена мета дослідження і завдання реалізовані здобувачкою достатньо повно, про що свідчать висновки до дисертації. Визначені в дисертації завдання дисертантка виконала на високому науково-методичному рівні. Заслугує схвалення чітко сформульовані мета та завдання дослідження. Методично виправданим і переконливо обґрунтованим є добір методів, що сприяють формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею у процесі навчання української мови. Представлений текст кваліфікаційної наукової праці демонструє, що Тетяна Петрівна опанувала методологію наукової діяльності, уміло застосовує її на практиці, а отже, оволоділа необхідними для рівня доктора філософії компетентностями.

6. Апробація результатів дисертації.

Основні результати дисертаційної роботи відображені в 19 наукових працях, із яких 16 одноосібно, зокрема 4 публікації у наукових виданнях, включених на дату опублікування до Переліку наукових фахових видань України, 15 публікацій, у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації. Прослідковується осмисленість наукового пошуку дисертантки, а також взаємозв'язок теоретичних положень із практичними рекомендаціями. Схвальної оцінки заслуговує теоретичний аналіз наукових праць, які стали фундаментом для вирішення проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею у процесі навчання української мови. Основні положення і результати дослідження представлено у доповідях і повідомленнях на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

7. Структура та зміст дисертації.

У вступі дисертантка репрезентує проблематику дослідження, обґрунтовує актуальність досліджуваного питання, визначає мету, завдання, об'єкт і предмет, характеризує методи дослідження, з'ясовує наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, подає відомості про апробацію результатів, окреслює структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «Теоретичні основи формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею» проаналізовано провідні дефініції дослідження й уточнено ключове поняття інформаційно-комунікаційної компетентності, чітко визначено педагогічні засади формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею.

Погоджуємось із твердженням Т.П. Резнік, що інформаційно-комунікаційна компетентність визначається глибокими знаннями в конкретній предметній галузі, особистим досвідом суб'єкта, спрямованим на досягнення визначних результатів у професійній діяльності та формуванні сучасного наукового світогляду.

Дисертантка з належною повнотою обґрунтувала лінгводидактичні засади формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею з урахуванням закономірностей дидактичного процесу, обґрунтованих принципів, ефективних форм, методів, прийомів і засобів, що відповідають меті, завданням і результатам навчання.

У другому розділі «Прикладні аспекти формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею» ґрунтовно проаналізовано зміст чинного навчально-методичного ресурсу з української мови; охарактеризовано використання електронних ресурсів на уроках української мови 10 класу ліцею; конструктивно подано практико-орієнтовані аспекти формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею на уроках української мови, що стало науковою основою для створення й впровадження експериментальної методики.

Позитивним, на нашу думку, є аналіз дисертаційних праць, який дав змогу виокремити ефективні підходи до формування компетентностей учнів на уроках української мови, а також виявити продуктивні методи та стратегії. Імпонує думка авторки щодо освітньої практики, яка має відповідати сучасним змінам і готувати учнів до використання цифрових інструментів, розвитку критичного мислення в процесі оцінювання інформації в мережі, навичок її пошуку та аналізу.

Особливої уваги заслуговує третій розділ дисертації «Експериментально-дослідне навчання за розробленою методикою», присвячений експериментальній роботі. Варто зазначити, що експериментальна програма має чітку структуру й міцні теоретичні підвалини, містить усі складники, що дають змогу для повноцінного й ґрунтовного дослідження.

Як видно з тексту дисертації, експерименту передувала значна пропедевтична теоретична і методична робота з учителями та учнями для створення педагогічних і психологічних умов.

Схвальної оцінки заслуговує дисертаційний матеріал, присвячений дослідженню особливостей змісту запропонованої методики. Тетяною

Петрівною Резнік констатовано, що електронні засоби навчання виконують функції альтернативного засобу, містять необхідну навчальну інформацію для учнів, що дає змогу успішно реалізувати основні змістові лінії чинної програми, що передусім дозволяє суб'єктам навчання працювати в індивідуальному режимі, отримувати інформацію за допомогою різноманітних засобів та освітніх платформ.

Переконливими є результати педагогічного експерименту, спроектованого у три етапи і проведеного Тетяною Петрівною задля апробації пропонованої методики на уроках української мови в ліцеї, внесення своєчасних коректив у процес дослідного навчання. Вірогідність результатів дослідження забезпечено методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням комплексу взаємодоповнюваних методів дослідження, адекватних меті і завданням, кількісним і якісним аналізом емпіричного матеріалу, результатами експериментальної перевірки, застосуванням методів математичної статистики та електронною обробкою одержаних даних.

Безумовно, пропонована методика формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею відповідає засадам компетентнісного підходу, а тому цілком погоджуємось, що активне впровадження її створить сприятливе освітнє середовище для учнів, які здатні ефективно використовувати набуті знання, вміння й ставлення, власний досвід на практиці, в різних життєвих ситуаціях. Актуальними є кінцеві результати педагогічного експерименту, які підтверджують дієвість дослідного навчання й ефективність апробованої методики формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею.

8. Дотримання академічної доброчесності.

Ознайомлення з текстом дисертації дало змогу констатувати, що Резнік Тетяна Петрівна дотрималась правил академічної доброчесності, в тексті не знайдено некоректного цитування, ознак плагіату. Дисертаційна робота є оригінальним завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам, які

висуваються Міністерством освіти і науки України до оформлення дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

9. Дискусійні положення та зауваження.

Загалом позитивно оцінюючи високий науковий рівень розробок здобувачки в результаті проведених досліджень, обґрунтованість отриманих результатів, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання, які потребують уточнення, пояснення чи корекції:

1. На нашу думку, в I розділі недостатньо висвітлено психолого-педагогічні засади формування інформаційно-комунікаційної компетентності, що було б доречним у контексті розв'язання першого завдання дослідження. Для організації ефективного навчання учнів 10 класу ліцею виняткове значення мають психологічні особливості їх комунікативної діяльності в цифровому просторі, що ґрунтуються на здобутках української психології, які варто було б висвітлити у підпункті 1.1 «Інформаційно-комунікаційна компетентність як об'єкт теоретичного аналізу в психолого-педагогічній та лінгводидактичній літературі» (Максименко С.Д., Лукіяничук А.М., Немеш О.М., Максименко К.С., Набочук О.Ю., Чепелева Н.В., Смульсон М.Л. та ін.).

2. Здобувачка зазначає, що в основу розроблення програми експериментального навчання було покладено припущення, що дотримання компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного й інтегративного підходів, стимулюють інтерактивну діяльність старшокласників, їхню потребу в спілкуванні, наближуючи модельовані умови навчальної комунікації до природних (с. 175), проте доцільно було б, на нашу думку, розкрити у дослідженні особливості застосування інтерактивних методів навчання на уроках української мови в 10 класі ліцею, враховуючи високі технологічні можливості електронних засобів.

3. Попри ґрунтовно висвітлені практико-орієнтовані аспекти формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею на уроках української мови (с. 124), недостатньо, на наш погляд, подано приклади

практико-орієнтованих завдань, які б формували в учнів уміння розуміти потребу та бачити реальну можливість застосування здобутих у класі знань на практиці та використовувати ці знання в повсякденному житті, а також допомагали б реалізувати компетентнісний підхід у навчанні та посилити практичну спрямованість предмета, сприяли б навчанню розв'язувати життєві проблеми за допомогою предметних знань.

4. Схвально, що в роботі здійснено порівняння популярних платформ і месенджерів, які використовуються в умовах змішаного навчання (с. 266) та наявний рекомендований перелік інструментів і платформ, які доречно використовувати на уроках української мови в 10 класі ліцею (с. 270), однак вважаємо, що дисертаційна робота мала б перевагу, якби у додатках було подано фрагменти уроків з чітким описом функцій вчителя під час використання електронних засобів навчання.

5. Подекуди у роботі трапляються технічні недогляди і стилістичні огріхи, хоча загалом дисертація має належне мовне оформлення, витриману стилістику наукового тексту.

Однак висловлені зауваження та побажання суттєво не впливають на загальний позитивний висновок щодо проведеного дослідження та не знижують його наукової цінності.

10. Загальний висновок й оцінка дисертації.

Уважаємо рецензовану роботу Т.П. Резнік оригінальним, цілісним, самостійно виконаним, завершеним та науково виваженим дослідженням, що, безперечно, буде корисним для шкільної практики та відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій.

Цілісний аналіз дисертації та опублікованих здобувачкою наукових праць дає підстави вважати, що дисертаційна робота Резнік Тетяни Петрівни «Методика формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10

класу ліцею у процесі навчання української мови» відповідає пп. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12 січня 2017 року № 40, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 р. за № 155/30023, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри мовно-літературної освіти
Інституту післядипломної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

Наталія ДИКА

